

Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení

Josef Macur*

DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY V CIVILNÍM SOUDNÍM ŘÍZENÍ

V zahraniční odborné literatuře¹ je často zastáván názor, podle něhož civilní soudní řády vyspělých zemí obsahují pevný a málo početný katalog prostředků, použitelných k vysvětlování skutkového stavu v civilním soudním řízení. V tomto smyslu také legislativní úprava civilního práva procesního těchto zemí uvádí a poměrně podrobně upravuje důkazní prostředky, které právní řád „dovoluje“ a které z hlediska jejich diferenciace vymezuje zákonem daný „*numerus clausus*“. K takto uznávaným důkazním prostředkům pak jsou počítáni svědci (výpovědi svědků), znalci (znalecké posudky), listiny (obsah listin), ohledání a výslech účastníků (výpověď procesní strany). O možnosti použití jiných důkazních prostředků se zákony ani odborná literatura mnohých zemí nezmiňují; nanejvýš rozlišují mezi osobními a věcnými důkazy, ovšem v rámci zákonem výslovně připuštěných důkazů, jimiž jsou možnosti soudního dokazování omezovaly.

Český civilní soudní řád naopak stanoví, že „Za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických i právnických

osob, notářské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků“. O správnosti tohoto pojetí nelze pochybovat. „*Numerus clausus*“ důkazních prostředků je spíše jen formálním pokračováním dlouhodobých tradic, které jsou fakticky překračovány i v zemích, jejichž civilní soudní řády nestanoví, že za důkaz mohou sloužit v podstatě všechny prostředky způsobilé podat informaci o skutečnostech důležitých pro posouzení věci.

Tak např. francouzské civilní právo procesní připouští i důkaz protokolem soudního úředníka (náplní práce podobného našemu vykonavateli), který obsahuje úřední zjištění určitých skutečností („*constat d'huissier*“). Těmto zjištěním je přiznávána povaha jednoduché informace. Soudce může uvedenému úředníkovi uložit, aby zjistil určité skutkové okolnosti ve sporné záležitosti („*constatation purement matérielle*“).² Lze poukázat také na zvláštní institut, který byl zaveden pouze francouzskou soudní praxí (rozhodnutím Court d'appel de Paris z 21. 6. 1988 a z 6. 7. 1988) pravděpodobně pod vlivem anglo-amerického práva. Podle této soudní praxe může vystupovat v civilním řízení zvláštní subjekt, zvaný „*amicus curiae*“, který se uplatňuje v souvislosti se soudním dokazováním, avšak může poskytovat soudu i právní rady. Jeho působení v řízení je určováno soudem, kterému „*amicus curi-*

* Prof. JUDr. Josef Macur, DrSc., Brno

¹ SCHLOSSER, P.F.: Die Informationsbeschaffung für den Zivilprozess, Bielefeld 1996, s. 68.

² Viz Art. 1 zvláštního nařízení z 2. 11. 1945 - Nouveau Code de procédure civile, Appendice, in Officiers publics et ministériels.

ac“ pomáhá ke správnému posouzení věci, aniž by měl charakter svědka nebo znalce. Jeho stanoviska nejsou pro soud závazná a mohou se k němu plně vyjadřovat procesní strany, nemohou však namítat jeho předpojatost.

Podobně např. ve španělském civilním právu procesním se uplatňuje zvláštní institut tzv. pomocníků soudce, zvaných „personas prácticas“, kteří nemají povahu svědka ani znalce. Jsou ustanovováni např. v souvislosti s provedením místního ohledání a jejich úlohou je osobně se přesvědčit např. o hluku vydávaném provozem továrny, o situování místností v určité budově a jejich bližší charakteristice, o nejčastějším směru větrů odvádějících škodlivé látky či plyny apod. Pomocník soudce má být využíván vždy, je-li ke zjištění skutkového stavu potřebné bezprostřední smyslové vnímání určitých osob či věcí.

Posléze i v oblasti uplatňování civilních soudních řádů, které kladou důraz na „*numerus clausus*“ důkazních prostředků, se nelze vyhnout např. hodnocení přednesů stran soudem, neboť způsob tohoto přednesu (čímž není míněn výsledek účastníka jako důkazní prostředek) nelze zcela, absolutně oddělit od osobního dojmu, jakým strana přitom působí na soud, zejména z hlediska její věrohodnosti. Celkové chování strany před soudem může být důkazním prostředkem, i když výrazně slabším než výsledek účastníka nebo výsledek svědka. Zásada volného hodnocení důkazů nepřipouští, aby se soud omezoval na důkazní prostředky, jmenovitě uvedené a podrobně upravené v civilním soudním řádu, a nevzal v úvahu také jiné důkazní prostředky, jež mohou přispět – byť i jen v nevelké míře – ke zjištění skutkového stavu. I vlastní přednes strany (nikoliv v rámci výsledku účastníka) podléhá soudnímu hodnocení, i když samozřejmě soud nemůže rozhodnout pouze na základě úsudku o věrohodnosti strany, a to ani v případě, kdyby chyběly jiné důkazy. Ani procesní jednání, které zdánlivě nesouvisí se skutkovou problematikou sporu, nemusí být z hlediska hodnocení důkazů bezvýznamné. Ještěliže např. soud na základě osobního jednání strany před soudem zjistí její obecnou nezkušenost a praktickou neschopnost, může z tohoto poznatku vycházet při posouzení otázky, zda byl naplněn skutkový znak hmotněprávní normy, předpokládající „nezkušenost osoby pro vedení provozu“.

V podstatě však teoretický spor mezi zastánci pevného a nepřekročitelného „katalogu důkazních prostředků“ stanoveného zákonem a představiteli názoru, že důkazním prostředkem může být všechno, čím lze objasnit rozhodující skutkový stav, má celkem nepatrný, spíše zanedbatelný praktický význam. I právní řády, založené na pevném a úzkém katalogu důkazních prostředků, se v praxi zpravidla nevyhnují jejich faktickému překračování, které je tolerováno. Především však důraz kladený na pevnou zákonnou úpravu důkazních prostředků, jež mohou být v civilním soudním

řízení použity, je zpravidla spojen s jinou konstrukcí důkazního prostředku, který je ve střeoevropských civilních soudních řádech koncipován a označován jako „listiny“. Civilní soudní řády celého anglosaského právního systému neznají a neuvádějí úzký a z hlediska moderní doby dosti zastaralý pojem „listiny“ a jako významný, zákonem stanovený a uznávaný důkazní prostředek používají pojem „dokument“.³ Tento pojem je značně širší, než pojem „listina“, neboť zahrnuje také např. různé plány, grafy, náčrty a zejména elektronické nosiče informací, jež jsou v moderní době stále více používány a stále více vytlačují z běžného používání klasické „listiny“. To, co např. v českém právním řádu je nutno zahrnout do oblastí „jiných“, zákonem podrobně neupravených důkazních prostředků, lze v anglosaském právním systému zpravidla bez problémů zahrnout pod zákonem uznávaný pojem „dokument“.

Prakticky je ve všech vyspělých zemích situace taková, že jejich civilní soudní řády podrobně upravují pouze poměrně „úzký katalog“ důkazních prostředků, které v podstatě pokrývají všechnu běžnou praktickou potřebu soudního dokazování. Z teoreticky důsledného hlediska je ovšem nutno trvat na tom, že důkazním prostředkem může být všechno, co je způsobitelné k podání informace, potřebné k vydání věcně správného rozhodnutí (tedy např. i chování procesní strany v průběhu soudního řízení apod.). Podrobná právní úprava, obsažená v civilních soudních řádech, ovšem může být zaměřena pouze na důkazní prostředky nejfrekventovanější.

DŮKAZ VÝSLEDKEM ÚČASTNÍKA V PRÁVNÍCH ŘÁDECH RŮZNÝCH ZEMÍ

Otázka „katalogu důkazních prostředků“, výslovně a podrobně stanovených právním řádem, nevyvolává žádné zvláštní problémy v právní praxi. Naproti tomu v teorii i praxi vznikají závažné rozdíly při posuzování významu a důležitosti jednotlivých důkazních prostředků v rámci civilních soudních řádů různých zemí. Názory, legislativní koncepce i soudní praxe vyspělých zemí se velmi podstatně liší zvláště ohledně důkazu výsledkem účastníka. V tomto smyslu lze sestavit stupnici od právních řádů, příznávajících tomuto důkazu prvořadý význam, až po právní řády, které jej považují za důkaz subsidiární, pomocný, ba podle některých názorů téměř bezvýznamný, účelně použitelný jen ve zcela speciálních situacích (např. ve sporech o určení otcovství).

Výsledek procesní strany (výsledek účastníka sporového řízení) je základním a prvořadým důkazním prostředkem v civilním procesu Spojených států amerických. Je nutno mít ovšem na zřeteli zvláštní strukturu amerického civilního procesu, která se člení na

³ Srovnej např. NICOLL, E. D. I.: Evidence and the Vienna Convention (1995), Journal of Business Law 21.

přípravné řízení („discovery“) a vlastní hlavní jednání („trial“), k němuž však dochází jen v nepatrné části civilních procesů (asi tři až pět procent věcí), neboť řízení zpravidla skončí ještě v přípravném řízení. Výslech procesní strany v této fázi řízení se uskutečňuje na návrh druhé strany, probíhá zpravidla v místnosti advokáta, bez účasti soudce, avšak za přítomnosti soudního úředníka, který přijímá přísahu vyslychané procesní strany a zajišťuje protokolaci výpovědi. Výslech probíhá výlučně na základě otázek, kladených druhou procesní stranou, na které vyslychaná strana podává odpovědi. Samostatná souvislá výpověď k celému předmětu sporu, nepřerušovaná kladenými otázkami, není americkým civilním soudním řádem vyžadována a neuskutečňuje se. Stranu předvolává k výslechu druhá strana, která provádí „discovery“ (F.R.Civ.P.30 /b/ /1/). Výslech se děje za účasti obou stran a jejich advokátů. Odpovědi na otázky, které formuluje advokát příslušné strany, jsou protokolovány slovo od slova (stenograficky nebo jinými technickými prostředky). Na přesnosti formulace velmi záleží, neboť v rámci eventuálního hlavního jednání („trial“) již nelze žádné další důkazní prostředky uvádět a pokud výpověď procesní strany se v této fázi řízení odchýlí od její původní výpovědi obsažené v protokolu o výslechu, má to velmi nepříznivý vliv na úspěšnost této strany ve sporu. Původní protokol o výslechu tvoří důležitou součást soudního spisu (F.R.Civ.P.30 /f/).

K výslechu procesní strany („deposition“) lze přidat i zvláštní institut písemného předložení otázek procesní straně („Written interrogatories“), na které musí strana také písemně odpovědět. Tento důkazní prostředek lze použít pouze ve vztahu k procesní straně (nikoliv např. vůči svědkovi). Až do roku 1993 počet kladených otázek nebyl omezen, v současné době lze uplatnit pouze 25 otázek, jejichž obsah musí příslušný advokát vhodně koncentrovat. Také odpovědi na písemně položené otázky tvoří důležitou součást soudního spisu.

Anglické procesní právo, které v souladu s anglosaským právním systémem rovněž rozeznává přípravné řízení a hlavní jednání („trial“), uznává pouze tři druhy důkazních prostředků. Jsou to za prvé ústní výpovědi procesních stran, svědků a znalců, za druhé dokumenty („documentary evidence“) a za třetí ohledání („real evidence“). Jako první a nejdůležitější důkazní prostředek je uznávána výpověď procesních stran.⁴

V civilních soudních řádech zemí kontinentálního právního systému není význam informací získávaných soudem přímo od procesní strany tak silně akcentován, jako v procesu anglosaském, avšak přesto civilní soudní řády mnohých kontinentálních zemí přiznávají výslechu účastníka prvořadý význam. Formálně se to projevuje i ve způsobu řazení jednotlivých druhů důkazních prostředků v textu zákona.

Podle francouzského Nouveau Code de procédure civile (francouzského civilního soudního řádu) je z hlediska získávání skutkových informací, důležitých pro posouzení věci, uváděno nejdříve právo soudu na osobní předvolání procesní strany, aby jí mohly být položeny otázky v zájmu objasnění skutkového stavu (Art. 184 a násl. N.C.P.C.). Teprve další text francouzského civilního soudního řádu obsahuje zákonnou úpravu jiných důkazních prostředků (svědci, znalci atd.).

Italský civilní soudní řád (codice di procedura civile) uvádí jako pramen skutkových informací pro soudce především výpověď sporných stran, které mohou být podle Art. 228f f.c.p.c. formálně vyslechnuty k určitým, zejména skutkovým otázkám. Teprve v dalším zákonném textu italský civilní soudní řád v Art. 244f f.c.p.c. upravuje možnost uvést do procesu jako pramen informací svědky (prova per testimoni).

Španělský civilní soudní řád v Art. 578 vyjmenovává jako důkazní prostředky především výslech stran. Teprve v dalším textu uvádí ostatní důkazní prostředky.

Je spíše specialitou střeoevropských civilních soudních řádů, že informacím, získaným od procesní strany, přiznává jen menší význam a formálně řadí důkaz výslechem účastníka na poslední místo mezi zákonem uváděnými důkazními prostředky. Německé civilní právo procesní upravuje především tzv. „slyšení“ („Anhörnung“) strany, které slouží k vysvětlení skutkových okolností, avšak není důkazním prostředkem ve vlastním (užším) slova smyslu. Vedle toho je soudním řádem upraven výslech strany („Parteivernehmung“) jako důkazní prostředek, který se uplatňuje pouze podpůrně, jestliže jiné důkazní prostředky soud nemá k dispozici nebo jsou nedostačující. Zná tři druhy výslechu strany. Především je to výslech odpůrce na návrh strany, která je zatížena důkazním břemenem (§ 445 ZPO). Dále je přípustný výslech, jenž se uskutečňuje na základě shodné vůle obou stran (§ 447 ZPO). Posléze je to výslech strany, provedený z úřední moci soudu (§ 448 ZPO). I v německém právu je však výslech procesní strany považován za plnohodnotný důkaz, nikoliv za důkaz „nižšího řádu“. Ve všech uvedených případech procesní strana nemá povinnost vyprávět, ani když soud nařídil její výslech. Soud může z jejího odepření výpovědi pouze vyvozovat důsledky v souvislosti s dokazováním a hodnocením důkazů. Jestliže v německém právu existují zákonné důvody odepření výpovědi svědkem nebo znalcem, důvody odepření výpovědi účastníkem řízení nebylo třeba upravit zákonem, neboť povinnost k výpovědi procesní strana zásadně nemá.

Zvláštní pozornost zasluhuje vývoj přístupu procesního práva k důkazu výslechem účastníka v Rakousku, neboť jeho civilní soudní řád byl po roce 1918

⁴ Podrobněji viz: JUNKER, A.: Die Informationsbeschaffung für den Zivilprozess: Informationsbeschaffung durch Beweispersonen, Bielefeld, 1996, str. 101.

recipován bývalou Československou republikou a stal se základem českého procesu, jímž v podstatě zůstává dodnes. Původně Rakousko sdílelo středoevropské pochybnosti o přípustnosti výsledku účastníka jako důkazu, poskytujícího soudu pramen potřebných skutkových informací. Bylo poukazováno na osobní zájmy účastníka a jeho subjektivní obavy a tíseň v případě kolize mezi povinností k pravdě a osobními zájmy. Jeho postavení bylo charakterizováno jako „latentní zaujatost (předpojatost)“ ve sporu. Teprve pod vlivem anglosaského civilního procesu Franz Klein prosadil do nového rakouského civilního soudního řádu z roku 1895 výslech účastníka jako důkazní prostředek. Tento důkaz však nebyl kladen na roveň ostatním důkazům. Byla zdůrazňována jeho „subsidiárnost“ a bylo možno jej provést jen v případě, že ostatní důkazy navržené účastníky nebo vykonané soudem z úřední povinnosti nevedly k dostatečnému objasnění skutkového stavu. Teprve rakouskou novelou k civilnímu soudnímu řádu z roku 1983 byla odstraněna určitá omezení vztahující se k důkazu výsledkem účastníků a tento důkaz byl postaven zcela na roveň ostatních důkazních prostředků.

V současné době výslech účastníka i požadavek, aby složil přísahu, není na rozdíl od výsledku svědka v Rakousku sankcionován a účastník nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi. Výslech účastníka jako důkazní prostředek je přísně rozlišován od pouhých informativních dotazů na účastníka a jeho pouhého „slyšení“ před soudem. V případě povinného advokátního zastoupení může v rámci provádění důkazu výsledkem účastníka vypovídat pouze účastník samotný; jeho zastoupení v tomto směru je vyloučeno. Pro výslech účastníka platí v rakouském civilním soudním řádu povinnost pravdivosti („povinnost k pravdě“ podle § 178 ZPO), která se nerozdílně vztahuje také na jeho odpovědi v rámci informativních dotazů a „slyšení“ před soudem. Povinnost pravdivosti je však v případě výsledku účastníka přece jen více zdůrazněna; pokud účastník vypovídá pod přísahou, vztahují se na něho i trestní sankce (podobně jako na svědka nebo znalce).

Podle ustanovení § 445 německého civilního soudního řádu, jestliže strana, která má podat určitý důkaz, nemůže jej dokonale provést jinými důkazními prostředky, anebo jiné důkazní prostředky nenavrhl, může navrhnout důkaz výsledkem odpůrce ohledně skutečností, jež mají být dokázány. Německý právní řád tedy váže takový výslech účastníka na podmínku, že důkazními prostředky nelze sporné skutkové okolnosti plně prokázat, anebo že jinými důkazními prostředky nedisponuje. Subsidiárnost důkazu výsledkem účastníka je z toho jasně patrná. Naproti tomu rakouský civilní řád v ustanovení § 371 stanoví, že „důkaz ohledně sporných, pro rozhodnutí podstatných, skutečností může být proveden i výsledkem stran; nařízení tohoto důkazu je možné na návrh anebo z úřední povinnosti.“. Podmínky, nasvědčující subsidiárnímu

chápaní důkazu výsledkem účastníků, tedy rakouský právní řád nestanoví, neboť vychází z rovnocennosti všech důkazních prostředků.

Na procesní stranu, která má být vyslechnuta jako účastník řízení, se v rakouském civilním soudním řádu vztahuje povinnost dostavit se k soudu, podat výpověď a složit přísahu. Vzhledem k postavení svědka nebo znalce se v případě výsledku procesní strany uplatňují významné rozdíly. Jestliže se strana, předvolaná k výsledku, nedostaví, nemůže být nuceně předvedena a nemohou jí být uloženy ani žádné pořádkové sankce. Soudce takové jednání strany volně hodnotí a sankce za nedostavení se k soudu může být uplatněna v rámci hodnocení důkazů. V řízení ovládaném zásadou vyšetřovací je právní režim v souvislosti s nařízením výsledku procesní strany přísnější. V manželských věcech může být strana, jež se k výsledku nedostavila, znovu předvolána a potrestána pořádkovou pokutou. Podobně je tomu v řízení o výživné a v řízení o určení otcovství; je možné i nucené předvedení procesní strany.

Podání výpovědi v rámci provádění důkazu výsledkem účastníka nelze však v žádném řízení vynucovat (např. pořádkovou pokutou). Odmítnutí výpovědi se může projevit v nepříznivém soudním hodnocení této skutečnosti, což však je (až na některé výjimky) vyloučeno v případě, jestliže strana odmítne výpověď ze stejných důvodů, z kterých by mohl výpověď odmítnout také svědek. Volně hodnotit může soudce také odmítnutí přísežného potvrzení výpovědi procesní strany, která byla vyslechnuta jako účastník řízení.

DŮKAZ VÝSLECHEM ÚČASTNÍKA V ČESKÉM CIVILNÍM PROCESU

České pojetí důkazu výsledkem účastníka v civilním soudním řízení je na samém konci spektra nastíněných koncepcí tohoto důkazu v právních rádech různých zemí. Již před vydáním poslední novely k civilnímu soudnímu řádu bylo v české odborné literatuře zdůrazňováno, že k důkazu výpovědi samotného účastníka řízení se tradičně přistupovalo s určitou nedůvěrou jako k podpůrnému důkazu, jenž má své místo až tam, kde jsou vyčerpány ostatní důkazní prostředky. Jak bylo uváděno, tato nedůvěra vycházela z vědomí, že účastník je sice většinou nejlépe informován o dokazovaných skutečnostech, často i na základě vlastního vnímání, leč není povinen (ve srovnání se svědkem) o těchto skutečnostech pravdivě vypovídat. Bylo dovozeno, že opodstatněnost tohoto přístupu k výpovědi účastníka řízení jako k důkaznímu prostředku pravidelně potvrzují mnohá odůvodnění rozsudků, a to především v části týkající se hodnocení věrohodnosti mnohdy diametrálně odlišných výpovědí ve sporu proti sobě stojících účastníků řízení. Kritice byl podrobován také názor, že výslech účastníka je základem dokazování, jakož i názor, že v případě, jestliže soud rozho-

dl, aniž by vyslechl účastníka řízení, je dán důvod pro zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně (podle § 221 odst. 1 písm. a) ve znění účinném do 31. 8. 1992) i tehdy, jestliže skutkový stav byl na základě jiných důkazů (svědků, listin atd.) celkem spolehlivě zjištěn.⁵

Po legislativní změně ustanovení § 131 OSŘ, vyplývající z novely občanského soudního řádu upravené zákonem č. 30/2000 Sb., bylo v odborné, prakticky orientované literatuře zdůrazněno, že novela vrátila důkaz účastnickou výpověď na její tradiční místo. Výslech účastníka řízení je označován za důkaz podpůrný, mající své místo pouze tam, kde skutečnost, která je předmětem důkazního řízení, nelze prokázat provedením jiného důkazu. Nejnovější komentář k civilnímu soudnímu řádu, v němž je zapracována zmíněná novela, neobyčejně podrobně cituje názor významného českého procesualisty z počátku minulého století V. Hory, podle něhož „Podpůrná povaha důkazu slyšením stran není jistě nic nahodilého ani pouze mechanického, nýbrž spočívá na zkušenostech životních, stoletými potvrzených. Vybudována je na poznání, že člověku je vrozeno, aby svoje „já“ cenil více než vše ostatní, aby pozbýval – snad i neuvědoměle – měřítek objektivních, jakmile jde o něho samotného, a stal se více či méně, ale vždy zaujatým. Egoismus je člověku tak vrozen, že ani sebe dokonalejší výchovou a sebekázní nelze jej z lidské bytosti vypudit. Tento egoismus mohl by být velmi snadno svědce k nepravdě. Nabádá tudíž k obzvláštní a zvýšené opatrnosti. Nemohou-li procesní rády vzdáti se vůbec stran jakožto průvodních prostředků, musí na druhé straně aspoň vynaložiti vše, aby tomuto požadavku opatrnosti bylo učiněno zado.“⁶

Podle současné české právní úpravy může být v civilním řízení proveden důkaz výslechem účastníka, jestliže účastník navrhne důkaz vlastní výpověď nebo výpověď druhé procesní strany a pokud účastník, který má být vyslechnut, s výslechem souhlasí. Soud může naříditi výslech účastníka i bez návrhu (z úřední moci). V některých případech zákon nevyžaduje souhlas účastníka s jeho výslechem (v řízení podle § 120 odst. 2 OSŘ a v řízení o rozvod manželství). Je zákonou podmínkou nařízení důkazu výslechem účastníka, aby skutečnost, která má být takto prokázána, nebyla prokazatelná provedením jiného důkazního prostředku (výjimku tvoří opět řízení podle § 120 odst. 2 OSŘ a řízení o rozvod manželství). Nařídí-li soud jako důkaz výslech účastníků, jsou účastníci povinni dostavit se k výslechu. Mají vypovědět pravdu a nic nezamlčovat, o čemž je soud musí poučiti. K podání výpovědi a k pravdivému vylíčení skutkového stavu nelze účastníka řízení nijak donucovat. Pokutou lze sankcionovat jen nedostavení se předvolaného účastníka k soudu.

PRAKTICKÉ ASPEKTY DŮKAZU VÝSLECHEM ÚČASTNÍKA

V současné době je u nás zastáván názor, že praktický význam důkazu výslechem účastníka je poměrně velmi úzký, neboť se omezuje na zjištění některých skutečností v řízení nesporném, kdežto v řízení sporném může nalézt uplatnění jen v rozvodových sporech. Jestliže převažující současné názory poněkud zjednodušíme, lze říci, že důkaz výslechem účastníka je považován za účelný v podstatě ve věcech, v nichž je nutno zjišťovat skutečnosti intimního charakteru a také možnosti jiných důkazů jsou krajně omezené (např. tělesný styk vedoucí k narození dítěte, manželské rozpory, popřípadě i tělesné inzultace apod.).

Uvedené názory nelze přijmout. Domácí a zejména zahraniční soudní praxe tomu nasvědčuje i v oblasti sporného řízení. Tak např. v zahraničí (SRN) bylo řešeno více sporů, kdy žalobci bylo ublíženo zvířetem žalovaného (došlo např. k pokousání psem, ohrožení zdraví živočichem uprchlým z domácího terária apod.). V těchto případech zpravidla výslech účastníka zůstává nejdůležitějším důkazem. I když škodné následky bylo možno někdy znalecky prokázat, průběh škodné události mohl být objasněn jen výslechem žalobce. V početných případech automobilových nehod zase vznikají těžko řešitelné situace, pokud důkaz výslechem účastníka je hrubě podceňován ve vztahu k důkazu svědeckému. Jestliže je např. žalován vlastník a provozovatel motorového vozidla o náhradu škody za situace, kdy vozidlo, s nímž se při havárii střetnul, řídila osoba, jež vlastníkem a provozovatelem vozidla (tedy ani žalobcem) nebyla, zůstává uznávaným důkazem svědecká výpověď této osoby, nikoliv výpověď žalovaného jako účastníka řízení. Z hlediska hodnověrnosti (popřípadě zaujatosti) obou těchto subjektů však nemusí vznikat velké rozdíly. Ten, kdo řídil protijedoucí auto, může být v důvěrném styku se žalobcem a chránit jeho (i své) zájmy. Podobně jestliže soukromá osoba kupuje u obchodní společnosti automobil nebo jiné předměty větší hodnoty, může vzniknout smluvní spor, v němž má rozhodující důležitost obsah rozhovoru vedeného o ceně zboží „mezi čtyřma očima“, totiž mezi kupitelem a prokuristou obchodní společnosti. I zde může nastat podobná situace, kdy výpovědi kupitele jako účastníka řízení je přiznáván menší význam (resp. důkaz výslechem účastníka není ani proveden), kdežto prokurista obchodní společnosti může vystupovat jako svědek (neboť není majitelem firmy), i když jeho zájem na určitém výsledku sporu nelze vyloučit. Podobných případů lze v zahraniční judikatuře nalézt nemalé množství.

Je třeba také uvážit, že výslech účastníka, resp.

⁵ Viz BUREŠ, DRÁPAL, MAZANEC: Občanský soudní řád, komentář, 2. vydání, 1996, str. 287.

⁶ Viz komentář k občanskému soudnímu řádu, současné znění, str. 462, 463.

procesní strany se nemusí omezovat na jejich vlastní jednání nebo vnímání určitých skutečností. Strana může být soudem vyslechnuta také na různé hypotetické, neznámé nebo negativní okolnosti. Kromě poznatků o konkrétních skutečnostech může být vyslechnuta na některé okolnosti jejího vnitřního přesvědčení a vnitřního duševního života, na její úmysly a záměry, na otázku dobré víry nebo na domnělé jednání třetích osob apod., může-li to pro posouzení věci být důležité.

Nelze považovat za procesně vyhovující situaci, jestliže k určitým rozhodným skutečnostem (např. k obsahu uzavřených rozhovorů, průběhu určitého neštěstí apod.) jsou vyslechnuti svědkové jedné strany, kdežto druhá strana jako účastník řízení není nebo podle zákona nemůže být vyslechnuta. Dochází tak k nerovnosti v provádění důkazů, které může vést i ke značným nedostatkům, týkajícím se pravdivého zjištění skutkového stavu.

SUBSIDIARITA A DRUHOŘADOST DŮKAZU VÝSLECHEM ÚČASTNÍKA ŘÍZENÍ

Princip subsidiarity, podle něhož má soud přistoupit k provedení důkazu výsledkem procesní strany (účastníka ve sporném řízení), znamená, že takový výsledek se může uskutečnit teprve tehdy, až byly vyčerpány všechny ostatní zdroje poznání rozhodných skutečností a dosažené výsledky tohoto dokazování neumožňují dostatečné zjištění skutkového stavu. Důkaz výsledkem procesní strany je chápán jako málo věrohodný, zatížený subjektivní zaujatostí, jehož objektivita vyvolává oprávněné pochybnosti. Jak uvádí již citovaný V. Hora, „Egoismus je člověku vrozen, nelze jej z lidské bytosti vypudit a může být velmi snadno svůdcem k nepravdě.“

Tyto závěry souvisí se širším pojetím jednotlivých druhů důkazů, které jsou často sestavovány i legislativně do určitého pořadí, jež je výslovně nebo mlčky spojováno s jejich důkazní hodnotou, resp. důkazní silou. V tomto směru je důkaz výsledkem účastníka v některých právních řádech uváděn na posledním místě, neboť je použitelný až tehdy, když všechny dostupné a vykonané důkazy nejsou způsobilé přivést soud k jednoznačnému vnitřnímu přesvědčení o rozhodných skutkových okolnostech. Po provedení důkazu výsledkem procesní strany nic nebrání soudu, aby eventuálně vykonal další důkazy. Nepřípustný je důkaz výsledkem účastníka, pokud soud již před tím dospěl k jednoznačnému přesvědčení, že všechny rozhodné skutečnosti již byly řádně dokázány. I tato zákonná úprava nasvědčuje tomu, že jak zákonodárce, tak soudní praxe považují důkaz výsledkem účastníka za druhořadý, podpůrný, málo věrohodný a v podstatě pouze výjimečně uplatnitelný. Výsledek účastníka, kterého zatěžuje důkazní břemeno, není v podstatě ani považován

za prostředek způsobilý zmírnit jeho případnou důkazní nouzi. Pokud některé civilní soudní řády váží výsledek účastníka na podmínku souhlasu druhé strany s jeho výsledkem, stává se takový výsledek účastníka prakticky neuskutečnitelným, neboť souhlas druhé procesní strany lze zpravidla sotva předpokládat. Jestliže však druhá strana projeví souhlas s výsledkem účastníka a důkaz je vykonán, nemůže již udělený souhlas odvolat. Civilní soudní řády některých zemí nepripouštějí odvolání takového souhlasu s výsledkem druhé procesní strany již za předpokladu jeho výslovného udělení.

Důkaz výsledkem účastníka nemůže být podle ustanovení civilních soudních řádů některých zemí použit jako protidůkaz způsobilý vyvrátit nebo oslabit již podaný hlavní důkaz. I tato okolnost nasvědčuje chápání důkazu výsledkem účastníka jako důkazu podřadného, málo významného.

DŮKAZ VÝSLECHEM ÚČASTNÍKA ŘÍZENÍ A NEPŘÍPUSTNOST PŘEDBĚŽNÉHO HODNOCENÍ DŮKAZŮ

Jestliže civilní soudní řády některých zemí nebo jejich soudní praxe vytvářejí pevný, poměrně úzký „katalog“ soudních důkazů v civilním řízení a kladou důraz také na pořadí jednotlivých druhů důkazů, lze toto pojetí chápat a přijmout pouze ve smyslu makroskopickém, resp. obecném (abstraktním) a výlučně statistickým. Tím může být vyjádřeno, že některé důkazy se uplatňují častěji, jiné méně často nebo jen ojedinele, že některé důkazy častěji a rychleji vedou k náležitému zjištění skutkového stavu a rozhodných skutkových okolností než důkazy jiné apod.

Pro řádný výkon soudnictví, spravedlivé rozhodování a vydávání rozsudků, jež jsou v souladu se skutečnými hmotněprávními poměry nemají uvedené abstraktní, makroskopické a statistické koncepce zdaleka takový význam, jako konkrétní hodnocení určitého důkazu v probíhajícím individuálním civilním soudním řízení. Je třeba zdůraznit zásadní, podstatný rozdíl mezi celkovým posuzováním systému soudních důkazů a hodnocením konkrétního důkazu v určitém konkrétním civilním procesu. Jde o dvě podstatně rozdílné roviny posuzování, které nelze navzájem směšovat. S tím souvisí také otázka „pořadí“ jednotlivých druhů důkazních prostředků v „katalogu“ soudních důkazů. Z hlediska provádění konkrétních důkazů v individuálním soudním civilním sporu je rozlišování pořadí jednotlivých druhů důkazů v rámci celkového „katalogu“ zcela bez významu a může jen ztížit a zamířit celý postup dokazování. V každém jednotlivém sporu může mít základní a rozhodující význam jiný druh důkazního prostředku. Tak např. ve sporu o určení existence kupní smlouvy může být nejdůležitější důkaz listinou, totiž písemnou kupní smlouvou, podepsanou oběma smluvními stranami, popřípadě i s ověřením jejich

podpisů. Ve sporu o vrácení půjčky, v němž žalovaný bude popírat její přijetí, může být rozhodující důkaz svědkem, který potvrdí, že byl přítomen a viděl, jak žalobce poskytl žalovanému půjčovanou peněžní částku. Ve sporu o přiznání invalidního důchodu bude naopak základním a nejdůležitějším důkazem znalecký posudek z oboru lékařství. Naopak zase ve sporu o určení hranice mezi pozemky může být obzvlášť důležitým důkazem ohledání na místě samém atd. Jakékoliv úvahy o pořadí důležitosti nebo významnosti soudních důkazů jsou v každém konkrétním sporu v podstatě bezvýznamné. To nutně platí také o důkazu výsledkem účastníka řízení, resp. procesní strany v civilním soudním řízení.

Zastánci názoru o druhořadosti a malém významu důkazu výsledkem účastníka se dopouštějí základního pochybení, pokud postupují v hrubém rozporu se zásadou, která se bez výjimky uplatňuje v civilním procesu, podle níž každý důkaz lze hodnotit pouze po jeho vykonání. Dokud důkaz nebyl proveden, nelze hodnotit jeho věrohodnost, neboť by to bylo v rozporu s požadavkem spravedlivého procesu a obsahově (nikoliv formálně) chápané spravedlnosti.

Jestliže legislativa nebo zpravidla pouze některá odborná literatura a soudní praxe zdůrazňuje, že důkaz výsledkem účastníka nelze provést, jestliže soud již dospěl ke konečnému a jednoznačnému závěru o skutkovém stavu, dopouští se předběžného hodnocení důkazu, které je v rozporu se samotnou podstatou moderního civilního procesu. Jsou totiž činěny závěry, znehodnocující výsledek eventuálního důkazu, aniž byl tento důkaz vykonán.

Uvedené závěry se mohou zdánlivě jevit v rozporu se samozřejmým oprávněním i povinností soudu, aby posuzoval a rozhodoval, který důkaz vykoná a který nevykoná. Nejsou ojedinělé procesní situace, kdy soud při nařizování důkazů některým důkazním návrhům nevyhoví, ani z úřední povinnosti nevykoná všechny teoreticky myslitelné důkazy.

Neopodstatněné důkazy soud nenařídí, resp. je odmítne a nevykoná. Nepřipustí provedení důkazů nedovolených (podle zákona nepřipustných), odmítne důkazní návrhy neurčité (nedostatečně substancované) a důkazní návrhy nevhodné, které nemohou přispět k objasnění věci.

Procesní teorie i praxe věnuje malou, ne-li žádnou pozornost otázce kritérií, podle nichž soud postupuje při posuzování otázky, zda určitý důkaz vykoná či nevykoná. Nejčastěji se setkáváme s mylným názorem, že jediným (nebo rozhodujícím) kritériem v tomto směru je pravděpodobnost, že vykonáním navrhovaného důkazu bude potvrzena pravdivost skutkových tvrzení navrhovatele důkazu. Kdyby byl tento názor správný, znamenalo by to, že soud předběžně hodnotí navrhovaný důkaz z hlediska pravděpodobnosti dokazovaných

skutkových tvrzení. V zahraniční odborné literatuře se setkáváme s tvrzením, že také při nařízení důkazu soudem z úřední povinnosti, je nezbytná určitá pravděpodobnost, se kterou lze usuzovat na správnost sporného tvrzení procesní strany. Úvahy zahraničních autorů o stupni požadované pravděpodobnosti jsou dosti nejasné. Někteří uvádějí, že např. k nařízení důkazu výsledkem účastníka je postačující, jestliže jeho tvrzení se jeví pravděpodobnější než opak tohoto skutkového tvrzení. To by znamenalo, že k nařízení důkazu výsledkem účastníka by stačila převažující pravděpodobnost jeho skutkových tvrzení, tedy pravděpodobnost vyšší než padesát procent. Zahraniční judikatura někdy vyžaduje „dostačující pravděpodobnost“, anebo „závažné okolnosti“, z nichž lze na tuto pravděpodobnost usuzovat. Tato určitá pravděpodobnost musí být dána, jak se uvádí, na začátku výsledku účastníka a nemůže být na ni usuzováno teprve z výsledků provedeního výsledku. Je také zdůrazňováno, že pravděpodobnost, odůvodňující nařízení výsledku účastníka, nemůže být vyvozována pouze např. z procesního chování účastníka, z poznatků obecné životní zkušenosti, z předcházejícího informativního vyjádření procesní strany apod. Některá zahraniční judikatura i odborná literatura⁷ také nepřipouští důkaz výsledkem procesní strany, jestliže žádná ze stran nepodala důkaz svých skutkových tvrzení, resp. dokazování zůstalo neúspěšné. Výsledek účastníka, kterého zatěžuje důkazní břemeno, je v tom případě považován za nepřipustný. Podobně jestliže stranami nejsou navrženy žádné důkazy, ani není poukázáno na významnější indicie, jsou skutková tvrzení strany považována za tak málo pravděpodobná, resp. jejich stupeň pravděpodobnosti je považován za příliš nízký k tomu, aby dovoloval nařízení důkazu výsledkem účastníka. Také pokud výsledky dokazování zůstanou kontroverzní a neprojeví se alespoň mírná převaha důkazů ve prospěch jedné ze stran, resp. pokud provedené důkazy zůstanou nepřesvědčivé, důkaz výsledkem účastníka není připuštěn. Skutkovému tvrzení účastníka není přiznávána potřebná pravděpodobnost i v případě, jestliže se účastník odvolává pouze na předprocesní soukromou písemnou korespondenci nebo záznamy.

Pouhá důkazní nouze procesní strany však není považována za okolnost, která by v každém případě vylučovala nařízení důkazu výsledkem účastníka, vykazující jeho skutková tvrzení určitou pravděpodobnost. Pokud soud výsledek účastníka nepřipustí, musí vysvětlit a odůvodnit ve svém rozhodnutí, proč takto postupoval. Za dostačující pravděpodobnost skutkových tvrzení účastníka jsou považovány např. údaje obsažené v předcházejícím trestním rozsudku. Pokud soud vyslechně svědka, jehož výpověď nepovažuje za zcela nevěrohodnou, je důkaz výsledkem účastníka k příslušným skutkovým okolnostem připuštěn.

⁷ Viz např. GEHRLEIN, M.: Warum kaum Parteibeweis im Zivilprozess?, Zeitschrift für Zivilprozess, svazek č. 110, ročník 1997, str. 451 a násl.

Všechna problematika, na kterou takto poukazuje zahraniční odborná literatura, popřípadě i soudní praxe, nijak nesouvisí s podstatou otázky, kdy může nebo má soud nařídit dokazování výsledkem účastníka. Zákaz předběžného hodnocení důkazů se bez rozdílu vztahuje na všechny důkazy, tedy také na důkaz výsledkem účastníka. Kritériem připuštění a vykonání kteréhokoliv důkazu není pravděpodobnost skutkových tvrzení účastníka, která mají být dokázána, ale opodstatněnost důkazu. Opodstatněnost (vhodnost) důkazu nelze ztotožňovat s jeho pravděpodobností. Důkaz je opodstatněný, jestliže soud dojde k závěru, že nařízení a vykonání tohoto důkazu může vnést do řízení informace, které mají podstatný význam pro objasnění rozhodných skutkových okolností, na nichž má být založeno konečné rozhodnutí soudu. Není rozhodující, zda získané informace budou ku prospěchu samotného navrhovatele důkazu, resp. zda potvrdí správnost jeho skutkových přednesů. I když naopak bude potvrzena nebo zpravedopodobněna správnost tvrzení protivníka, je nařízení takového důkazu opodstatněné. Nezáleží tedy na tom, zda navrhovaný výsledek účastníka vykazuje dostatečnou pravděpodobnost správnosti skutkových tvrzení navrhovatele důkazu. Hodnocení pravdivosti či pravděpodobnosti důkazu se může uskutečnit pouze po jeho provedení, nikoliv před ním. Pro nařízení a vykonání kteréhokoliv důkazu – včetně důkazu výsledkem účastníka – je rozhodující pouze kritérium opodstatněnosti důkazního návrhu, nikoliv kritérium jeho pravděpodobnosti.

DŮKAZ VÝSLECHEM ÚČASTNÍKA A ÚSTAVNÍ PRINCIP ROVNOSTI STRAN PŘED SOUDEM

Ústavní princip rovnosti stran před soudem se v oblasti procesního dokazování promítá zejména do tzv. zásady „rovnosti zbraní“. Zásada procesní „rovnosti zbraní“ (vyplývající v České republice z článku 96 odst. 1 Ústavy, podle něhož „Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva“) je v civilních soudních řádech některých (zejména středoevropských) zemí porušena, pokud obě sporné strany nemohou využívat důkaz výsledkem účastníka ve stejné míře, a to vzhledem k tomu, že tento důkazní prostředek je přímo závislý na procesních předpokladech, které podporují nerovné procesní postavení stran a do jisté míry je dále zostřují.

Zásada rovnosti zbraní mimo jiné znamená, že procesní riziko spojené s výsledkem soudního řízení musí být rozděleno mezi procesními stranami v rovných podílech. S touto zásadou není slučitelné, jestliže jedné ze stran je z ryze formálních procesních důvodů zabráněno, aby k důkazu svých skutkových tvrzení použila v případě potřeby i důkaz výsledkem účastníka. Rovnost zbraní je dána tehdy, jestliže každá strana je

oprávněna prezentovat před soudem svůj případ takovým způsobem, aby tím neutrpěla podstatnou újmu druhá strana. V případě legislativní úpravy důkazu výsledkem účastníka je v některých (zejména středoevropských) civilních soudních řádech procesní riziko rozděleno nerovnoměrně. Tak např. v civilním soudním řádu Spolkové republiky Německo může důkaz výsledkem odpůrce dosáhnout za předpokladu nedostatku jiných důkazů pouze strana zatížená důkazním břemenem (§ 445 odst. 1 německého civilního soudního řádu). Druhá, důkazním břemenem nezatížená strana nemůže uplatnit protidůkaz tím, že navrhne výsledek strany, která nese důkazní břemeno. V této souvislosti nelze argumentovat tvrzením, že subsidiární povaha důkazu výsledkem účastníka nedovoluje, aby tento důkaz byl proveden, pokud soud považuje za správné tvrzení druhé procesní strany (strany zatížené důkazním břemenem). Soud totiž zpravidla k takovému závěru nemůže přesvědčivě dospět, pokud spornou skutkovou okolnost nepodrobí důkazu, navrhovanému stranou, která nenese důkazní břemeno. Jinak by se totiž dopustil nepřipustného předběžného hodnocení tohoto navrhovaného důkazu. Jestliže je samozřejmé, že odpůrce je povinen se vyjádřit na žádost strany zatížené důkazním břemenem k jejím skutkovým přednesům, jeví se zcela oprávněným a spravedlivým takový procesní postup, který by umožnil podrobit také stranu, která nese důkazní břemeno, důkazu výsledkem účastníka.

Podle ustanovení § 445 odst. 2 civilního soudního řádu Spolkové republiky Německo soud nevyhoví návrhu na provedení důkazu výsledkem účastníka, jestliže se tento návrh týká skutečností, jejichž opak soud již považuje za prokázány. Posléze podle ustanovení § 448 německého civilního soudního řádu může soud z úřední povinnosti, bez návrhu některé procesní strany a bez ohledu na důkazní břemeno, nařídit provedení důkazu výsledkem kteréhokoliv účastníka, pokud výsledky dosavadního jednání a dokazování nedostávají k tomu, aby založily přesvědčení soudu o pravdivosti tvrzených rozhodných skutečností. To znamená, že výsledek účastníka lze provést z úřední moci tehdy, jestliže na základě výsledků jednání a provedeního dokazování lze již usuzovat na určitou pravděpodobnost tvrzení o rozhodných skutečnostech, kterou je nutno doplnit výsledkem účastníka, aby soud mohl dospět k plnému přesvědčení o pravdivosti uvedených skutkových tvrzení. V obou případech (§ 445 odst. 2 ZPO a § 448 ZPO) tedy zákon předpokládá určité předběžné hodnocení důkazu výsledkem účastníka, na jehož základě soud přijímá rozhodnutí o nařízení nebo nepřipuštění tohoto důkazu. Jak již bylo zdůrazněno, důvodem neprovedení důkazu výsledkem účastníka by neměly být výsledky posouzení pravděpodobnosti důkazu, který ještě nebyl vykonán, ale výlučně výsledky úvahy o opodstatněnosti (vhodnosti) navrhovaného důkazu, nebo důkazu, který by mohl být vykonán

z úřední povinnosti. Závěr soudu o neopodstatněnosti určitého důkazního návrhu by měl být velmi pečlivě uvážen a přesvědčivě odůvodněn.

Zmíněné procesní situace mohou být posuzovány i z hlediska zásady rovnosti stran, resp. „rovnosti zbraní“. V obou uvedených případech se dostává do výhodnější procesní situace strana, v jejíž prospěch byly vykonány určité důkazy, na jejichž základě soud odmítne vykonat důkaz výsledkem účastníka, navrhovaný druhou stranou. Naopak tato druhá strana se dostává do procesně nevýhodnější situace, neboť jediný důkaz, který může navrhnout, je předběžně hodnocen. Přitom je usuzováno na nepravděpodobnost úspěchu takového důkazu vzhledem k určitému stupni pravděpodobnosti již vykonaných jiných důkazů. Předběžné hodnocení důkazu, aniž by se soud zabýval pouze otázkou jeho opodstatněnosti, znamená, že strana navrhuující výsledek účastníka se pouze na základě formálně procesních důvodů dostává do nepříznivější situace v tak důležité oblasti, jakou je navrhování a provádění důkazů. Do podstatně příznivější situace se dostává strana, ohledně jejichž skutkových tvrzení byly vykonány určité důkazy. Naopak druhá strana je zbavena možnosti úspěšně navrhnout jediný důkaz, který by přicházel v úvahu, kdyby obsahová kritéria jeho připuštění nebyla zákonem nebo soudní praxí nahrazována formálním procesním kritériem, vyplývajícím ze subsidiárního a druhořadého charakteru, který je přiznáván důkazu výsledkem účastníka.

Ve skutečnosti lze sotva nalézt obsahové argumenty pro závěr, že důkaz výsledkem účastníka je subsidiární, druhořadý či podružný, okrajový nebo málo významný. Tak např. ve srovnání s důkazem svědeckým lze konstatovat, že účastník má zpravidla mnohem obsáhlejší, podrobnější a bližší poznatky o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí věci. Na druhé straně má ovšem značný osobní (subjektivní) zájem na věci. Svědek zpravidla nemá (ale může mít) na projednávané věci osobní zájem, jeho poznatky ohledně rozhodných skutkových okolností však nejsou zpravidla tak obsáhlé, podrobné a hluboké, jako znalosti účastníka řízení. Pro pravdivé zjištění všech rozhodných skutkových okolností může být proto vhodná kombinace důkazu výsledkem svědka a výsledkem účastníka, aniž by bylo vytvářeno pořadí důležitosti či efektivnosti těchto důkazů a aniž by byl hrubě podceňován význam důkazu výsledkem účastníka řízení. To neznamena, že by soudy měly paušálně a v každém řízení provádět důkaz výsledkem účastníka. Tak, jako v případě všech ostatních důkazů je třeba, aby soud uvážil opodstat-

něnost takového důkazu a vhodnost, resp. potřebnost jeho vykonání, aniž by ovšem předběžně hodnotil jeho pravděpodobný výsledek.

Na rozdíl od legislativního pojetí důkazu výsledkem účastníka (resp. procesní strany) v německém civilním procesu rakouská právní úprava v podstatě nečiní rozdíly mezi důkazem výsledkem stran a jinými důkazy (§ 371 až § 383 rakouského civilního soudního řádu). Česká legislativní úprava je blízká úpravě německé, avšak na rozdíl od ní je jednodušší a mírnější, i když důsledně trvá na subsidiarnosti a druhořadosti důkazu výsledkem účastníka zejména v řízení sporném. I v českém pojetí tohoto důkazu dochází k předběžnému hodnocení důkazu a k nerovnosti přístupu stran k důkazům v určitých situacích. Tak např. jestliže soud může nařídít důkaz výsledkem účastníka pouze tehdy, „jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak“ (§ 131 odst. 1 OSŘ), znamená to porušení zásady „rovnosti zbraní“ v případě, dospěje-li soud k závěru, že rozhodné skutečnosti je v konkrétním případě možno dokázat jinak (provedením určitých důkazů, aniž by bylo nutno přikročit k nařízením výsledku účastníka). V tom případě vykonané důkazy vždy hovoří ve prospěch skutkových tvrzení jedné z procesních stran, která proto nemá zájem na doplnění dokazování výsledkem účastníka. Druhá strana je však v tom případě zbavena možnosti navrhnout důkaz výsledkem účastníka, i když tento návrh není možno považovat za neopodstatněný.⁸ Takový důkaz také nelze předem hodnotit jako bezvýznamný a jeho výsledek jako nepravděpodobný. Tím dochází k obsahovému (byť snad nikoliv formálnímu) porušení zásady „rovnosti zbraní“.

ZÁVĚR

V nejnovější době byl v zahraničí publikován větší počet odborných studií o problematice důkazu výsledkem procesních stran. Je konstatováno, že zdaleka nejde o problematiku okrajovou a zanedbatelnou. Naopak se zdůrazňuje, že by jí měla být věnována zvýšená pozornost.

Předkládaná práce není úplným, podrobným a vyváženým zpracováním dané problematiky a její povaha je ryze diskusní. Mnohé z přijímaných závěrů mohou popřípadě vyžadovat změny či doplnění. Nápravu by bylo možno patrně dosáhnout pouze komplexním monografickým zpracováním tématu.

⁸ Podle významného a velmi uznávaného procesualisty W. BREHMA opodstatněný zájem strany na vysvětlení určitých skutečností by měl být uspokojen i tehdy, jestliže soudce již předběžně nabyt určité přesvědčení o skutkových okolnostech a není na závodu, jestliže další dokazování, provedené na návrh strany, bude v rozporu s předběžným přesvědčením soudce. Rozhodující roli totiž hraje oprávněný zájem strany na vysvětlení a objasnění skutkového stavu, nikoliv přesvědčení soudu o pravděpodobné bezvýznamnosti dalšího dokazování (BREHM, W.: Die Bindung des Richters an den Parteivortrag, Tübingen, 1982, str. 185 a násl.